Analecta Cracoviensia

rocznik 57 • 2025 • strony 139–158

Wojciech Węgrzyniak

https://orcid.org/0000-0001-5696-304X

wojciech.wegrzyniak@upjp2.edu.pl

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

https://ror.org/0583g9182

Ile postaci biblijnych nosiło imię Abdiasz?

https://doi.org/10.15633/acr.5707

Historia artykułu • Zgłoszony: 27 sierpnia 2025 • Zaakceptowany: 15 października 2025 • Opublikowany: 31 grudnia 2025

ISSN 0209-0864 (druk) • ISSN 2391-6842 (online) • Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Abstrakt

Ile postaci biblijnych nosiło imię Abdiasz?

Celem artykułu jest ustalenie jak najbardziej precyzyjnej liczby osób, które w Starym Testamencie nosiły imię Abdiasz. Publikacje podają różne liczby, stąd najpierw została omówiona kwestia różnych form tego samego imienia, a następnie każda z tych postaci została przeanalizowana pod kątem ewentualnej tożsamości z innymi postaciami noszącymi to samo imię.

Słowa kluczowe: Abdiasz, prorok, Stary Testament

Abstract

How many Obadiah in the Old Testament?

The aim of the article is to determine the most precise number of people who were called Obadiah in the Old Testament. The publications give different numbers, so first the issue of different forms of the same name was discussed, and then each of these characters was analyzed in terms of possible similarities with other characters bearing the same name.

Keywords: Obadiah, prophet, Old Testament

Komentatorzy Księgi Abdiasza, zastanawiając się, kim był autor najkrótszej księgi prorockiej, zazwyczaj podają, ile osób w Starym Testamencie nosiło takie samo imię jak prorok Abdiasz. Liczba ta jednak nie jest stała i różnice są dosyć znaczące. Mówi się, że takich osób było cztery[1], osiem[2], dziesięć[3], jedenaście[4], dwanaście (lub tuzin)[5], około tuzina[6], przynajmniej dwanaście[7], trzynaście[8], około trzynaście z Biblii i znalezisk pozabiblijnych[9] oraz ogólnie wiele osób[10].

Celem niniejszego artykułu będzie ustalenie najbardziej precyzyjnej liczby różnych osób, które w Starym Testamencie nosiły imię Abdiasz.

---

1 Por. C. Trochon, *Les petits prophètes*, Paris 1883, s. 193. Według autora, oprócz proroka, są to: zarządca Achaba (1 Krl 18, 3), kapłan Jeszmaji (1 Krn 27, 49), lewita z rodu Merrari (2 Krn 34, 12 [lub 42]). O czterech postaciach wspomina też J. Shulam, *Obadiah: Prophetic redemption of the Sephardim*, https://netivyah.org/obadiah-prophetic-redemption-of-the-sephardim/ (29.08.2023).

2 Por. H. W. Wolff, *Obadiah and Jonah*, Minneapolis 1986, s. 44.

3 Por. M. Varšo, *Abdiáš, Jonáš, Micheáš*, Trnava 2010, s. 35.

4 Por. J. Wehrle, *Prophetie und Textanalyse: Die Komposition Obadja 1–21 interpretiert auf der Basis textlinguistischer und semiotischer Konzeptionen*, Sankt Ottilien 1987, s. 336. O 11 osobach piszą też José M. Ábrego de Lacy oraz Ursula Struppe. Zob. J. M. Ábrego De Lacy, *I libri profetici*, Torino 1996, s. 163; U. Struppe, *Das Bücher Obadja, Jona*, Stuttgart 1996, s. 13.

5 Por. P. C. Craigie, *Psalms 1–50*, Dallas 1984, s. 195; M. M. Pazdan, *Obadiah*, w: *The Collegeville Bible commentary*, eds. D. Bergant, R. J. Karris, Collegeville 1989, s. 586; J. M. Kennedy, *Obadiah (person)*, w: *The Anchor Bible dictionary*, t. 5, ed. D. N. Frieedman, New York 1992, s. 1–2; P. R. Raabe, *Obadiah*, New York [et al.] 1996, s. 96; M. A. Sweeney, *The twelves prophets*, Collegeville 2000, s. 280; Y. Beasley, *Joel, Obadiah, and Micah*, Jerusalem 2024, s. 115.

6 Por. G. A. Buttrick, *Lamentations, Ezekiel, Daniel, Hosea, Joel, Amos, Obadiah, Jonah, Micah, Nahum, Habakkuk, Zephaniah, Haggai, Zechariah, Malachi*, New York–Nashville 1956, s. 857; L. C. Allen, *The books of Joel, Obadiah, Jonah, and Micah*, Grand Rapids 1976, s. 136.

7 Por. K. L. Barker, J. R. III Kohlenberge, *Zondervan NIV Bible commentary*, vol. 1: *Old Testament*, Grand Rapids 1994, s. 1454; T. Longman, R. B. Dillard, *An introduction to the Old Testament*, Grand Rapids 1994, s. 436.

8 Por. B. K. Smith, F. S. Page, *Amos, Obadiah, Jonah*, Nashville 1995, s. 173; D. I. Block, *Obadiah. The kingship belongs to YHWH*, Grand Rapids 2013, s. 29; E. A. Philips, *Obadiah, Jonah and Micah*, London 2022, s. 13; D. Epp-Tiessen, *Joel, Obadiah, Micach*, Harissonburg 2022, s. 96.

9 Por. C.-A. Keller, *Abdias*, w: *Osée. Joël, Abdias, Jonas. Amos*, eds. J. Edmond, C.-A. Keller, S. Amsler, Genève 1992, s. 252.

10 Por. E. Achtemeier, *Minor prophets*, vol. 1, Peabody 1996, s. 239.

Różne formy tego samego imienia?

Najpierw należy zwrócić uwagę na to, że w Starym Testamencie występują dwie formy najprawdopodobniej tego samego imienia: עבדיה i עבדיהו[11]. Zazwyczaj uważa się imię עבדיה za skróconą[12] i występującą wcześniej[13] formę imienia עבדיהו. Zarówno materiały biblijne jak i pozabiblijne świadczą o tym, że obie formy były używane w tym samym czasie[14]. Ponadto niekiedy imię עבדיה w 1 Krn 9, 16 utożsamiane jest z imieniem עַבְדָּא w 1 Krl 4, 6 i Ne 11, 17[15]. Już to generuje nam kilka możliwości. Szukając odpowiedzi na pytanie, ilu było Abdiaszów, trzeba dookreślić po pierwsze, czy chodzi nam o osoby pojawiające się tylko w Biblii Hebrajskiej; po drugie, czy wersję skróconą oraz dłuższą będziemy traktować jako to samo imię; po trzecie, czy imię עַבְדָּא będziemy traktować jako również inną formę zapisu tego samego imienia Abdiasz.

Poniższa tabela zestawia nam, jak wygląda obraz użycia tych trzech imion w wybranych współczesnych tłumaczeniach.

---

11 Por. także dwie wersje imienia Jeremiasz: יִרְמְיָה (Jr 27, 1; 28, 5. 6. 10. 11. 12. 15; 29, 1) oraz 103) יִרְמְיָהוּ razy w Księdze Jeremiasza, np. Jr 26, 20. 24; 29, 29. 30). Jack R. Lundbom twierdzi: "The difference is probably something like 'Jeremiah' and 'Jeremy'" (J. R. Lundbom, *Jeremiah 1–20. A new translation with introduction and commentary*, New York [et al.] 2008, s. 223). Podobnie z imieniem Sofoniasz: 2) צְפַנְיָהוּ Krl 25, 18; Jer 37, 3) oraz צְפַנְיָה (Jr 21, 1; Sof 1, 1; Za 6, 10).

12 Por. C. P. Caspari, *Exegetisches Handbuch zu den Propheten des Alten Bundes*, Leipzig 1842, s. 1; A. Deissler, *Abdias*, w: *Les petits prophètes*, ed. A. Deissler, M. Delcor, Paris 1961, s. 245; L. C. Allen, *The books of Joel, Obadiah, Jonah, and Micah*, s. 136; P. R. Raabe, *Obadiah*, s. 96; H.-J. Fabry, *Habakkuk/Obadja*, Freiburg–Basel–Wien 2018, s. 240.

13 Por. C. F. Keil, *Minor prophets*, Grand Rapids 1980, s. 377–378. Także: *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament* [dalej: HALOT], https://dictionaries.brillonline.com/halot; *A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament,* ed. by F. Brown, S. R. Driver, C. A. Briggs, Oxford 1939 [dalej: BDB], *ad vocem*.

14 Zevit wykazał, że imiona z teoforycznym *-yhw* są charakterystyczne dla okresu przed niewolą babilońską, natomiast imiona z *-yh* obejmują zarówno okres przedwygnaniowy, jak i powygnaniowy. Krótka forma swobodnie przeplatała się z długą formą w Judzie od VII wieku do wczesnego okresu powygnaniowego, a następnie stała się dominująca w okresie powygnaniowym. Zob. Z. Zevit, *A chapter in the history of Israelite personal names*, „Bulletin of the American Schools of Oriental Research" 250 (1983), s. 1–16.

15 Por. R. Zadok, *The pre-hellenistic Israelite anthroponymy and prosopography*, Leuven 1988, s. 274. Tak też BDB i HALOT, *ad lemma* עַבְדָּא. Zdaniem Zadoka to jeden z wielu przykładów na to, że ta sama osoba nosiła podwójne imię, chociaż jednocześnie stawia tezę, że to najprawdopodobniej Kronikarz zmienił nieteoforyczne imię עַבְדָּא na teoforyczne עבדיה. Zob. R. Zadok, *The pre-hellenistic Israelite*, s. 10, 154.

	italiano	english	français
עֹבַדְיָה	Abdia (CEI[16], IEP, NRV, Bernini, Carbone-Rizzi, Rinaldi, Savoca, Scaiola, Scargi, Cavallotto) Obadia (Fohrer) Badi (LND)	Obadiah (NRS, TNK, RSV, NIV, NJB, NET, NAB, KJV)	Abdias (FBJ, TOB, BFC, DRB, LSG, NEG)
	Deutsch	español	polski
עֹבַדְיָה	Obadjas (EIN, HRD, ZUR, ESS, ELB2006) ObadJa (L1545) Obadja (SCL, L2017, Fabry)	Abdías (Reina-Valera1995 i 11 innych przekładów w BW10)	Abdiasz (BByd, BT, BW, BWP, SNP, BP, Ekum, Chrostowski, BT) Obadiasz (NBG, BT)
	italiano	english	français
עֹבַדְיָהוּ	Abdia (CEI, IEP, LND, NRV) Obadia (Fohrer)	Obadiah (NRS, TNK, RSV, NIV, NJB, NET, NAB, KJV) Abdiu (LXE)	Obadyahu (FBJ) Ovadyahou (TOB) Obadia (BFC) Abdias (DRB, LSG, NEG)
	Deutsch	español	polski
עֹבַדְיָהוּ	Obadja (EIN, HRD, ESS, ELB2006, SCL, L2017) Obadjahu (ZUR) ObadJa (L1545)	Abdías (Reina-Valer 1995 i 11 innych przekładów w BW10)	Obadiasz (BByd, BT, BW, BWP, SNP, BP, Ekum, Paul) Obadjasz (NBG) Obadjahu (BP) Abdiasz (UBG, PNŚ)
	italiano	english	français
עַבְדָּא	Abda (CEI, IEP, NRV. LND)	Abda (NAB, NIB, NRS, RSV, TNK, NIV)	Obadya (FBJ w Ne 11, 17) Abda (LSG, NEG, FBJ w 1 Krl 4, 6) Avda (TOB)
	Deutsch	español	polski
עַבְדָּא	Abda (EIN, ELB2006, HRD, L2017, ZUR)	Abda (Reina-Valer 1995 i 11 innych przekładów w BW10)	Abda (BByd, BT, BW, BWP, SNP, UBG, BP, Ekum, Paul)

Analizując powyższe dane, można wyciągnąć kilka wniosków:

1. We wszystkich językach forma trzecia, czyli עַבְדָּא, uważana jest za inne imię i dosyć konsekwentnie oddawana jako „Abda”[17]. Podobnie jak

16 Skrótowce i skróty tłumaczeń Biblii wg Bible Works 10.

17 Wydaje się, że Biblia Jerozolimska, tłumacząc w Ne 11, 17 עַבְדָּא przez Obadya, uważa to imię za tożsame z dwoma pozostałymi formami. „Wydaje się”, gdyż zaskakująco עֹבַדְיָה tłumaczy jako „Abdias”, dając tym do zrozumienia, że chodzi o różne osoby.

współczesne tłumaczenia zachowują się LXX i Wulgata, które trzecią formę tłumaczą inaczej niż dwie pierwsze (LXX: Εφρα w 1 Krl 4, 6) i Ωβηδ w Ne 11, 17; Wulgata: „Abda").

2. W niektórych językach jak angielski, hiszpański czy włoski dwie pierwsze formy tłumaczone są zasadniczo tak samo (Obadiah, Abdias, Abdías).
3. W innych językach próbuje się rozróżniać עבדיה i עבדיהו: Obadjas od Obadja (niemiecki) czy Abdias od Obadyahu (francuski). Najciekawszą sytuację mamy w tłumaczeniu Biblii Tysiąclecia, która krótszą formę עֹבַדְיָה tłumaczy przez „Abdiasz" tylko w Abd 1, 1, w pozostałych przypadkach tłumaczy przez „Obadiasz", tak też oddając formę dłuższą.

Komentatorzy, podając liczbę osób noszących to samo imię, co prorok Abdiasz, zazwyczaj nie precyzują, o jaką formę imienia im chodzi. Czasem podają referencje biblijne, gdzie występuje to samo imię i nigdy nie jest to 1 Krl 4, 5 czy Ne 11, 17. Z tej też racji, poszukiwania liczby osób noszących imię Abdiasz ograniczymy do osób występujących w Biblii oraz pominiemy imię עַבְדָּא, koncentrując się tylko na postaciach nazwanych עבדיה i עבדיהו.

Postacie nazwane והידבע

1 Krl 18

Najbardziej znanym עבדיהו Starego Testamentu jest postać występująca w 1 Krl 18, 3–16[18]:

> 3 Achab wezwał Obadiasza (עבדיהו), zarządcę pałacu. A Obadiasz odznaczał się wielką
> bojaźnią Pańską, 4 bo gdy Izebel tępiła proroków Pańskich, wówczas Obadiasz zaopie-
> kował się stu prorokami, ukrył ich po pięćdziesięciu w grocie i żywił ich chlebem i wodą.
> 5 Otóż Achab powiedział do Obadiasza: «Ruszaj przez kraj w kierunku wszystkich wód
> i do wszystkich potoków. Może gdzieś znajdziemy trawę, to wyżywimy konie i muły i nie
> zamorzymy bydła». 6 Potem podzielili między siebie kraj, aby go obejść. Achab poszedł
> osobno jedną drogą. Obadiasz zaś poszedł osobno drugą drogą. 7 Kiedy Obadiasz był

18 Tłumaczenia tekstów biblijnych, o ile nie podano inaczej, za Biblią Tysiąclecia, wyd. 5.

w drodze, zdarzyło się, że właśnie spotkał go Eliasz. A on go poznał i padłszy na twarz, powiedział: «Czyś to ty, panie mój, Eliaszu?» 8 Eliasz mu odpowiedział: «Ja. Idź, powiedz swemu panu: Oto jest Eliasz». 9 Obadiasz zaś rzekł: «Czym zgrzeszyłem, że wydajesz twego sługę na śmierć z ręki Achaba? 10 Na życie Pana, Boga twego! Nie ma narodu ani królestwa, do którego by nie posłał mój pan, aby cię odszukać. Gdy zaś powiedziano: „Nie ma", to kazał przysięgać każdemu królestwu i każdemu narodowi, że ciebie nie można znaleźć. 11 Ty zaś teraz mówisz: Idź, powiedz twemu panu: Oto jest Eliasz. 12 Przecież może się zdarzyć, że kiedy ja odejdę od ciebie, to tchnienie Pańskie uniesie ciebie, nie wiem dokąd. Gdy zaś przyjdę powiedzieć Achabowi, a on cię nie znajdzie, to wówczas może mnie zabić! A wszak twój sługa boi się Pana od swojej młodości. 13 Czyż nie oznajmiono memu panu, co uczyniłem, kiedy Izebel zabijała proroków Pańskich? Jak wówczas ukryłem stu ludzi spośród proroków Pańskich, po pięćdziesięciu w grocie, i żywiłem ich chlebem i wodą. 14 A ty teraz mówisz: Idź, powiedz twemu panu: Oto jest Eliasz! Ależ on mnie zabije!» 15 Na to Eliasz odpowiedział: «Na życie Pana Zastępów, któremu służę, na pewno dziś mu się pokażę». 16 Obadiasz więc poszedł naprzeciw Achaba, zaraz go zawiadomił. Achab zaś poszedł naprzeciw Eliasza.

Obadiasz nazwany jest „zarządcą domu" (אֲשֶׁר עַל־הַבָּיִת) króla Achaba[19]. Chociaż termin „dom" jest bardzo szeroki i nie pozwala na sprecyzowanie zakresu obowiązków Obadiasza[20], najprawdopodobniej chodziło o zarządzanie pałacem królewskim[21], w tym osobistym majątkiem króla[22], do którego należały również inne budynki i grunty[23]. Opisany jest jako ten, który bał się Pana, czego znakiem było ukrycie i żywienie stu proroków Jahwe prześladowanych przez królową Izebel w grotach (por. 1 Krl 18, 3–4)[24]. Początkowy lęk przed spełnieniem prośby Eliasza mógł wynikać nie tylko z obawy o własne

19 Określenie „zarządca domu" (אֲשֶׁר עַל־הַבָּיִת) pojawia się 12 razy w TM (1 Krl 4, 6; 16, 9; 18, 3; 2 Krl 10, 5; 15, 5; 18, 18. 37; 19, 2; Iz 22, 15; 36, 3. 22; 37, 2). Według świadectw biblijnych i pozabiblijnych tytuł ten był używany od Salomona do niewoli babilońskiej zarówno w Judzie, jak i w Izraelu. Por. T. N. D. Mettinger, *Solomonic state officials: A study of the civil government officials of the Israelite monarchy*, Lund 1971, s. 70–71.

20 Por. M. Cogan, *I Kings: A new translation with introduction and commentary*, New Haven–London 2008, s. 203.

21 Por. J. Gray, *1 & 2 Kings. A commentary*, London 1977, s. 133.

22 Por. V. Fritz, *1 & 2 Kings. A continental commentary*, Minneapolis 2003, s. 46.

23 Por. S. J. DeVries, *1 Kings*, Waco 2003, s. 70.

24 Groty mogły być wszędzie, ale raczej chodziło o te na wzgórzach Karmel. Por. J. Gray, *1 & 2 Kings*, s. 390.

życie[25], ale także z troski o ukrywanych proroków[26]. Ostatecznie zachowanie Obadiasza zdradza wielki szacunek wobec proroka Eliasza[27], a całe jego zachowanie zostało na tyle docenione, że według Talmudu babilońskiego został on wynagrodzony darem proroctwa i to on jest autorem Księgi Abdiasza (*Sanhedryn 39b*)[28].

1 Krn 27, 19

Drugi raz imię עבדיהו pojawia się w 1 Krn 27, 19 w sformułowaniu „nad Zabulonitami — Jiszmajasz, syn Obadiasza" (לִזְבוּלֻן יִשְׁמַעְיָהוּ בֶן־עֹבַדְיָהוּ). 1 Krn 27, 16–22 wymienia przywódców poszczególnych pokoleń Izraela[29] a 1 Krn 27, 24–34 również królewskich oficerów[30] z czasów króla Dawida. Stąd Obadiasz, ojciec Jiszmajasza, Zabulonita nie może być tym samym Obadiaszem, o którym jest mowa w 1 Krl 18.

2 Krn 34, 12

Trzecia osoba nazwana jest imieniem עבדיהו w 2 Krn 34, 12:

> Ludzie ci wykonali swą pracę z nienaganną rzetelnością. Nad nimi byli: Jachat i Obadiasz, lewici z synów Merariego (מְפֻקָּדִים יַחַת וְעֹבַדְיָהוּ הַלְוִיִּם מִן־בְּנֵי מְרָרִי), oraz Zachariasz i Meszullam, z synów Kehata, aby nimi kierować, oraz lewici, którzy umieli grać na instrumentach muzycznych.

25 Por. V. Fritz, *1 & 2 Kings*, s. 189.

26 Por. J. A. Montgomery, *A critical and exegetical commentary on the Books of Kings*, ed. H. S. Gehman, Edinburgh 1951, s. 299.

27 Por. M. Nobile, *1–2 Re. Nuova versione, introduzione e commento*, Milano 2010, s. 217.

28 Opinia znana i cytowana przez św. Hieronima. Zob. Hieronim, *Komentarz do Księgi Abdiasza*, ed. Ł. Krzyszczuk, „Vox Patrum" 60 (2013), s. 557. Więcej o tradycji żydowskiej: Y. Beasley, *Joel, Obadiah, and Micah*, s. 116–117, 135.

29 Por. C. Balzaretti, *Cronache. Introduzione, traduzione e commento*, Milano 2013, s. 183.

30 Por. W. Johnstone, *1 & 2 Chronicles*, vol. 1: *1 Chronicles 1 — 2 Chronicles 9: Israel's place among the nations*, Sheffield 1997, s. 268.

Kronikarz jest mocno zależny od 2 Krl 22, chociaż ma swój wkład między innymi w dodatku w ww. 12–13[31]. Kronikarz podkreśla rolę lewitów jako nadzorujących w różnych aspektach (budowlanych, muzycznych, piśmienniczych): dwie osoby z Merarytów oraz dwie z Kehatytów[32]. Obadiasz jest lewitą pochodzącym z potomków Merariego. Cały opis dotyczy osiemnastego roku rządów króla Jozjasza (w. 8 — ok. 622 rok przed Chr.). Zarówno pochodzenie עבדיהו z innego pokolenia niż wspomniany w 1 Krn 27, 19, jak i umiejscowienie go w VII wieku każe myśleć o nim jako o trzecim, niezależnym od wspomnianych wcześniej postaci, które noszą to samo imię. Nie ma zatem wątpliwości, że w Biblii trzy różne osoby noszą imię עבדיהו.

Postacie nazwane הידבע

1 Krn 3, 21

Pierwszy raz imię עבדיה pojawia się w 1 Krn 3, 21:

> Synowie Chananiasza: Pelatiasz i Izajasz; syn jego Refajasz, syn jego Arnan, syn jego Obadiasz, syn jego Szekaniasz.

Imię Obadiasz pojawia się na liście imion, które mogą być interpretowane albo jako drzewo genealogiczne od Chananiasza do Szekaniasza, albo jako zapis czterech lub pięciu synów jednego ojca[33]. Bez względu na powziętą opcję interpretacyjną, imię to pojawia się w sekcji imion „Judy i domu Dawida" (1 Krn 2, 3–4, 23), gdzie dom Dawida ustawiony jest w centrum (1 Krn 3, 1–24)[34] a sam Obadiasz należy do potomków Dawida po niewoli

31 Por. S. Japhet, *I & II Chronicles. A commentary*, Louisville 1993, s. 1018, 1025; C. Balzaretti, *Cronache*, s. 403. Johnstone zwraca uwagę, że pomimo różnych paralel 2 Krn 34–35 do 2 Krl 22–23 nie ma paralelnego tekstu do 34, 12–14. Zob. W. Johnstone, *1 & 2 Chronicles*, vol. 1: *1 Chronicles 1 — 2 Chronicles 9*, s. 232.

32 Por. S. Japhet, *I & II Chronicles*, s. 1028–1029; Y. Levin, *The Chronicles of the Kings of Judah. 2 Chronicles 10–36. A new translation and commentary*, London–New York 2017, s. 407–409; Y. Levin, *Judges, elders, and officers in Chronicles*, w: *Transforming authority: Concepts of leadership in prophetic and chronistic literature*, eds. K. Pyschny, S. Schulz, Berlin–Boston 2021, s. 221.

33 Por. S. Japhet, *I & II Chronicles*, s. 101.

34 Por. W. Johnstone, *1 & 2 Chronicles*, vol. 1: *1 Chronicles 1 — 2 Chronicles 9*, s. 41, 45.

babilońskiej (1 Krn 3, 17–24)[35]. Biorąc pod uwagę problematyczność wersu 21, gdzie być może podane jest trzydzieste, dwudzieste szóste lub dwudzieste piąte pokolenie, datowanie wymienionych postaci może wahać się od poł. V do poł. IV wieku[36]. Nie ma jednak wątpliwości, że עֹבַדְיָה z 1 Krn 3, 21 nie może być powiązany z jakąkolwiek postacią o imieniu עבדיהו.

1 Krn 7, 3

Drugi raz imię עבדיה pojawia się w 1 Krn 7, 3:

> Synowie Uzzjego: Izrachiasz, a synowie Izrachiasza: Mikael, Obadiasz (וְעֹבַדְיָה), Joel, Jiszszijasz, pięciu, wszyscy naczelnicy rodów.

Imię עבדיה pojawia się w genealogii Issachara (7, 1–5). Obadiasz jest synem Izrachiasza, wnukiem Uzzjego, prawnukiem Toli i praprawnukiem Issachara.

Peshitta mówi o czterech a nie pięciu naczelnikach, bo w istocie są cztery imiona synów Izrachiasza. Cztery imiona są imionami synów Izrachiasza i razem z nim tworzą piątkę „synów" Uzziego[37].

Trudno dokładnie datować, ale skoro w wersie 2 autor mówi o liczbie tego klanu w czasach Dawida, a sam Obadiasz jest praprawnukiem Issachara, to życie Obadiasza możemy datować na czasy Dawida albo ogólniej na XI wiek przed Chr. Z punktu widzenia czasowego עבדיה z 1 Krn 7, 3 mógłby być tożsamy z עבדיהו z 1 Krn 27, 19, tamten jednak był Zabulonitą i przywódcą całego pokolenia, ten jest drugim synem Izrachiasza z pokolenia Issachara, więc niemożliwe by chodziło o tę samą osobę.

1 Krn 8, 38

Trzeci raz imię עבדיה spotykamy w 1 Krn 8, 38:

> Asel miał sześciu synów, a oto ich imiona: Azrikam, Bokru, Izmael, Szeariasz, Obadiasz (וְעֹבַדְיָה) i Chanan. Wszyscy oni byli synami Asela.

35 Por. C. Balzaretti, *Cronache*, s. 45.

36 Por. W. Johnstone, *1 & 2 Chronicles*, vol. 1: *1 Chronicles 1 — 2 Chronicles 9*, s. 58.

37 Por. S. Japhet, *I & II Chronicles*, s. 171.

Cały rozdział (1 Krn 8, 1–40) mówi o potomkach Beniamina. Obadiasz jest piątym (przedostatnim) synem Asela i występuje w sekcji o rodzinie Saula i jego relacjach z Gibeonem i Jerozolimą (8, 29–40)[38]. Sekcja ta dochodzi do piętnastego pokolenia i poprzedza listę mieszkańców Jerozolimy po niewoli babilońskiej (9, 2–33)[39]. Obadiasza można zatem umiejscowić w czasach niewoli babilońskiej lub po jej zakończeniu. Nie może on być jednak utożsamiany z עבדיה z 1 Krn 3, 21 ze względu na przynależność do innego pokolenia oraz różnice imion ich ojców.

1 Krn 9, 16

Czwarty raz imię עבדיה spotykamy w 1 Krn 9, 16:

> Obadiasz (וְעֹבַדְיָה), syn Szemajasza, syna Galala, syna Jedutuna, i Berekiasz, syn Asy, syna Elkany, który mieszkał w osiedlach Netofatytów.

Werset ten należy do sekcji, w której wymienieni są mieszkańcy Jerozolimy (1 Krn 9, 2–34) a dokładnie w części mówiącej o lewitach (ww. 14–16). Najprawdopodobniej odnosi się do liderów kantorów[40], bo Asaf i Yedutum byli liderami kantorów w czasach Dawida, albo ogólnie do śpiewaków (ww. 15–16)[41]. W wersie 14 jest mowa o rodzinie Merariego, stąd najprawdopodobniej również Obadiasz pochodził z tej rodziny[42]. Pozostaje sprawą złożoną zależność 1 Krn 9, 2–18 od Ne 11, 3–19 (i 1 Krn 9, 14–16 od Ne 11, 15–18)[43], jednak imię Obadiasz pojawia się tylko u Kronikarza, nie występując w Ne 11, 15–18. Zarówno pochodzenie z pokolenia Lewiego, jak i umiejscowienie Obadiasza w czasach po niewoli babilońskiej[44] każe nam myśleć o nim

38 Por. W. Johnstone, *1 & 2 Chronicles*, vol. 1: *1 Chronicles 1 — 2 Chronicles 9*, s. 111.

39 Por. C. Balzaretti, *Cronache*, s. 76.

40 S. Japhet, *I & II Chronicles*, s. 212–213; C. Balzaretti, *Cronache*, s. 78–80.

41 Por. W. Johnstone, *1 & 2 Chronicles*, vol. 1: *1 Chronicles 1 — 2 Chronicles 9*, s. 123.

42 „Seven Levites follow (vv. 14–16)... four from Merari followed by three musicians (for which see 1 Krn 6, 29–47; 1 Krn 15, 17–24), this is explicitly stated for Mattaniah (Asaph) and Obadiah (Jeduthun); Berechiah, by implication, is from the third guild of musicians, Heman" (W. Johnstone, *1 & 2 Chronicles*, vol. 1: *1 Chronicles 1 — 2 Chronicles 9*, s. 124).

43 Por. S. Japhet, *I & II Chronicles*, s. 171; C. Balzaretti, *Cronache*, s. 78–80.

44 Ming Him Ko wskazuje na rok 445 przed Chr. Zob. M. H. Ko, *The Levite singers in Chronicles and their stabilizing role*, London [et al.] 2017, s. 15.

jako o nowej, niezależnej postaci noszącej imię עבדיה. Najbliżej mu do również pochodzącego z rodziny Merariego עבדיהו z 2 Krn 34, 12. Biorąc pod uwagę jednak różnicę prawie stu lat między obiema postaciami, raczej nie powinno się identyfikować ich jako tej samej osoby.

1 Krn 9, 44

Piąty raz imię עבדיה pojawia się w 1 Krn 9, 44:

> Asel miał sześciu synów; a ich imiona: Azrikam, Bokru, Izmael, Szeariasz, Obadiasz (וְעֹבַדְיָה) i Chanan. To są synowie Asela.

Sekcja 1 Krn 9, 34–33, w której występuje Obadiasz, jest niemal identyczna z 1 Krn 8, 29–40[45]. Nie wiadomo dlaczego autor powtarza tę samą genealogię Saula[46]. Wydaje się, że powtórzenie może mieć funkcję mostu łączącego z kolejną sekcją genealogii. Zasadnicza różnica jest tylko taka, że 1 Krn 8 zawiera dziewiętnaście pokoleń (także w czasie niewoli i po niej), zaś w 1 Krn 9 zatrzymuje się na szesnastym pokoleniu, czyli na wygnaniu[47]. Nie ma jednak wątpliwości, że עבדיה jest tożsamy z עבדיה z 1 Krn 8, 38.

1 Krn 12, 10

Szósty raz imię עבדיה występuje w 1 Krn 12, 10:

> Dowódcą był Ezer, drugi — Obadiasz (עֹבַדְיָה הַשֵּׁנִי), trzeci — Eliab.

Imię znajduje się w sekcji wymieniającej dowódców z czasów Dawida (1 Krn 12, 1–23), a dokładniej tych, którzy pochodzili z pokolenia Gada (1 Krn 12, 9-16). Ich obecność na południu wydaje się dziwna, gdyż chodzi o pokolenie zamieszkałe raczej na północy[48]. Gadyci mogli tworzyć osobną jednostkę militarną, a kolejność imion wskazuje na rangę (Obadiasz jest

45 Por. S. Japhet, *I & II Chronicles*, s. 202.
46 Por. C. Balzaretti, *Cronache*, s. 84.
47 Por. W. Johnstone, *1 & 2 Chronicles*, vol. 1: *1 Chronicles 1 — 2 Chronicles 9*, s. 130–131.
48 Por. C. Balzaretti, *Cronache*, s. 100.

drugi)[49]. Pomimo braku dodatkowych informacji możemy zakładać, że osoba ta nie pojawiła się dotychczas w Biblii. To pierwszy Obadiasz z pokolenia Gada.

2 Krn 17, 7

Siódmy raz imię עבדיה występuje w 2 Krn 17, 7:

> W trzecim roku swego panowania posłał swoich dowódców: Ben-Chaila i Obadiasza (וּלְעֹבַדְיָה), Zachariasza, Netaneela i Mikajasza, aby pouczali miasta judzkie.

Imię pojawia się we fragmencie opisującym reformę religijną za Jozafata (ww. 7–9). Ten jedyny i niezwykły epizod mówi o posłannictwie złożonym z 5 królewskich oficerów, 8 lewitów i 2 kapłanów wysłanych, by w miastach Judy nauczyć o prawie[50]. Nic nie wiadomo o tych postaciach, nie jest też pewne czy świeccy też mieli prawo głoszenia, czy tylko występowali jako wsparcie nauczycieli[51]. Czasy Jozafata, króla Judy przypadają na I poł. IX wieku i zbiegają się z panowaniem Achaba, króla Izraela. Trudno jednak wyobrazić sobie, żeby zarządca króla Achaba był jednocześnie dowódcą u króla Jozafata. Stąd liczymy tę postać jako nową i nietożsamą z dotychczasowymi.

Ezd 8, 9

Ósmy raz imię עבדיה pojawia się w Ezd 8, 9:

> z synów Joaba: Obadiasz, syn Jechiela (עֹבַדְיָה בֶּן־יְחִיאֵל), a z nim dwustu osiemnastu mężczyzn.

Obadiasz, syn Jechiela jest przywódcą grupy 218 mężczyzn, którzy przybywali sukcesywnie do Jerozolimy z niewoli babilońskiej za panowania

49 Por. S. Japhet, *I & II Chronicles*, s. 262.

50 Por. S. Japhet, *I & II Chronicles*, s. 748; C. Balzaretti, *Cronache*, s. 291; M. H. Ko, *The Levite singers in Chronicles*, s. 171.

51 Pięcioksiąg ogranicza nauczanie tylko do kapłanów, lewici robią to po niewoli babilońskiej (por. Neh 8, 7). Por. W. Johnstone, *1 & 2 Chronicles*, vol. 2: *2 Chronicles 10–36: Guilt and atonement*, Sheffield 1997, s. 79; S. Japhet, *I & II Chronicles*, s. 748.

Artakserksesa[52], około 80 lat po pierwszej grupie wracających z wygnania babilońskiego[53]. Lista powracających, o której mowa w Ezd 8, zawiera około 1510 mężczyzn pogrupowanych w 12 rodzin, jakby autor chciał nawiązać do symbolicznej liczby dwunastu pokoleń Izraela[54]. Na czele listy stoją dwie rodziny kapłańskie[55]. Obadiasz ze swymi ludźmi przynależy do rodziny Joaba. Wiele imion w Ezd 8, 1–14 pokrywa się z imionami z listy w Ezd 2 i Ne 7, co może sugerować korzystanie z tego samego źródła[56]. Jednak różnice między tymi listami oraz brak imienia עבדיה w Ezd 2 i Ne 7 nie pozwalają na stawianie daleko posuniętych hipotez. Prawdopodobnie obie listy opierają się na spisie ludności rodzin, które miały korzenie babilońskie[57]. Biorąc pod uwagę niespotykane dotąd imię ojca Obadiasza, należy traktować syna Jechiela jako kolejną, nową postać noszącą imię עבדיה.

Ne 10, 6

Dziewiąty raz imię עבדיה występuje w Ne 10, 6:

> Charim, Meremot, Obadiasz (עֹבַדְיָה).

Imię znajduje się na liście kapłanów (ww. 3–9), lewitów (ww. 10–14) i wodzów ludu (ww. 15–28), którzy podpisali dokument — jego treść znajduje się w ww. 31–40. Kapłani, do których należy Obadiasz, cytowani są według rodziny lub klasy przynależności. Lista kapłanów zawiera 21 imion (1 lub 2 mniej niż na liście z 1 Krn 24, 7–18), odpowiadająca 22 imionom rodzin kapłańskich, które wróciły z Zorobabelem (Ne 12, 1–7) oraz 21 imionom głów rodów następnego pokolenia (Ne 12, 12–21)[58]. Pośród hipotez proponuje się widzieć w imionach bardziej nazwy rodzin lub oddziałów kapłańskich niż

52 Por. F. Bianchi, *Esdra. Neemia*, Milano 2011, s. 88.

53 Por. D. Petter, T. Petter, *Ezra-Nehemiah*, Grand Rapids 2021, s. 200.

54 Por. G. V. Smith, *Ezra-Nehemiah*, Grand Rapids 2022, s. 199.

55 Por. C. Balzaretti, *Cronache*, s. 90.

56 Por. T. C. Eskenazi, *Ezra. A new translation with introduction and commentary*, New Haven–London 2023, s. 317.

57 Por. J. Blenkinsopp, *Ezra-Nehemiah*, London 1988, s. 162. Zdaniem autora również Ebed, syn Adina z Ezd 8, 6, to zdrobniała forma imienia Obadiasz.

58 Por. F. Bianchi, *Esdra. Neemia*, s. 179.

indywidualnych postaci[59], a także uważać imię עֹבַדְיָה za błąd skryby, który napisał עֹבַדְיָה zamiast Iddo (עִדּוֹא, tak w Ne 12, 4. 16)[60]. Ze względów chronologicznych (podobny czas) jak i gatunkowych (imię znajdujące się na listach) postać kapłana Obadiasza z Ne 10, 6 najbliższa jest lewicie z 1 Krn 9, 16 lub wodzowi z Ezd 8, 9. Wyraźne rozróżnianie u Kronikarza między kapłanami, lewitami i wodzami ludu może sugerować, że jednak chodzi tu o całkiem nową osobę.

Ne 12, 25

Dziesiąty raz imię עֹבַדְיָה znajduje się w Ne 12, 25:

> [24] Zwierzchnikami lewitów byli: Chaszabiasz, Szerebiasz, Jozue, Binnuj, Kadmiel i bracia ich, którzy według rozporządzenia Dawida, męża Bożego, podczas wielbienia i dziękczynienia stali naprzeciw nich, oddział na równi z oddziałem. [25] Mianowicie: Mattaniasz, Bakbukiasz, Obadiasz (עֹבַדְיָה); a odźwierni: Meszullam, Talmon, Akkub trzymali straż przy składach u bram. (Ne 12, 24–25)

Imię Obadiasz znajduje się na liście lewitów (Ne 12, 24–26), których działalność należy umiejscowić między poł. V wieku a poł. IV wieku przed Chr.[61] Obadiasz był jednym ze zwierzchników lewitów, być może bardziej liderem kantorów wraz z Mattaniaszem i Bakbukiaszem niż odźwiernym[62]. Zdaniem niektórych Obadiasz, który występuje tutaj z Mattaniaszem i Bakbukiaszem jest najprawdopodobniej tą samą osobą[63], co Abda w Ne 11, 17[64] i Unni w Ne 12, 9[65]. Jeśliby jednak nawet należało uważać Obadiasza, Unniego i Abdę

59 Por. J. Blenkinsopp, *Ezra-Nehemiah*, s. 313; D. Petter, T. Petter, *Ezra-Nehemiah*, s. 414; G. V. Smith, *Ezra-Nehemiah*, s. 406.

60 Por. D. J. A. Clines, *Ezra*, *Nehemiah*, *Esther*, Grand Rapids 1984, s. 202.

61 Por. F. Bianchi, *Esdra. Neemia*, s. 197–198. Smith umiejscawia ten fragment w czasach arcykapłana Jojakima, syna Jozuego. Zob. G. V. Smith, *Ezra-Nehemiah*, s. 433.

62 Por. H. K. Harrington, *The Books of Ezra and Nehemiah*, Grand Rapids 2022, s. 444.

63 Por. D. J. A. Clines, *Ezra*, *Nehemiah*, *Esther*, s. 227; H. K. Harrington, *The Books of Ezra and Nehemiah*, s. 444.

64 Ne 11, 17: „Dalej był Mattaniasz, syn Miki, syna Zabdiego, syna Asafa, dyrygent wykonujących hymn, który podczas modlitwy intonował pieśń dziękczynną, a Bakbukiasz zajmował drugie miejsce między swymi braćmi, następnie Abda, syn Szammuy, syna Galala, syna Jedutuna".

65 Ne 12, 9: „to jest lewici, byli następujący: Jozue, Binnuj, Kadmiel, Szerebiasz, Juda, Mattaniasz; on i bracia jego kierowali śpiewem hymnów dziękczynnych; 9 a Bakbukiasz, Unni i bracia ich stali

z tych trzech miejsc za jedną osobę, nie wpływa to na ostateczną kalkulację ilości osób noszących imię עֹבַדְיָה. Bardziej znaczące byłoby ustalenie, na ile Obadiasz z Ne 12, 25 jest tożsamy z Obadiaszem z innych miejsc Biblii, czyli przede wszystkim z Ne 10, 6, 1 Krn 9, 16 lub Ezd 8, 9. Podobny czas działalności oraz przynależność do środowiska kapłańsko-lewickiego nie wyklucza takiej hipotezy, co należy brać pod uwagę w ostatecznym liczeniu[66].

Abd 1, 1

Jedenasty raz imię עֹבַדְיָה znajduje się w tytule (lub zdaniu) otwierającym Księgę Abdiasza:

„Widzenie Abdiasza" (חֲזוֹן עֹבַדְיָה).

Brak dalszych informacji o proroku עֹבַדְיָה nie pozwala na uściślenie, czy mamy do czynienia z całkiem nową osobą nazwaną tym imieniem, czy jednak jest to postać, o której była już mowa. Tradycja żydowska łączy proroka Abdiasza z zarządcą króla Achaba (*Sanhedryn 39b*). Biorąc pod uwagę brak dalszych danych oraz rozbieżność w datowaniu Księgi Abdiasza (między wiekami IX a IV)[67], teoretycznie można by go połączyć z którymkolwiek z innych bohaterów noszących imię עֹבַדְיָה.

Wnioski i zakończenie

Powyższa analiza doprowadza do wniosku, że przy niektórych osobach nazwanych imieniem עֹבַדְיָה nie ma wątpliwości, że chodzi o różne osoby, przy innych postacie te mogą być albo niezależne, albo tożsame z innymi, natomiast w jednym przypadku na pewno chodzi o tę samą osobę (1 Krn 8, 38 i 1 Krn 9, 44).

naprzeciw nich przy wykonywaniu obowiązków".

66 Gerhard Lisowsky uważa, że Ezd 8, 9, Ne 10, 6 i Ne 12, 25 mówią o tej samej osobie. Zob. G. Lisowsky, *Konkordanz zum hebräischen Alten Testament*, Stuttgart 1958, s. 1648.

67 Por. H.-J. Fabry, *Habakkuk/Obadja*, s. 240.

Podsumowując, możemy zatem powiedzieć, że w Biblii imię עבדיהו występuje 9 razy, a imię עֹבַדְיָה 11 razy[68]. Imię עבדיהו noszą trzy różne osoby, a imię עֹבַדְיָה nosi maksimum 10 lub minimum 7 różnych osób (przy łączeniu Ne 10, 6; 12, 25 i Abd 1, 1 z innymi). Zatem na pytanie, ilu było Abdiaszów, należałoby doprecyzować, że jeśli weźmiemy podwójną pisownię (עבדיהו i עֹבַדְיָה), to takich postaci było w Biblii między 9[69] a 13. Jeśli jednak trzymamy się tylko zapisu עֹבַדְיָה, to należy mówić o liczbie między 7 a 10 różnych postaci noszących to samo imię, co autor najkrótszej księgi Starego Testamentu.

Bibliografia

Ábrego de Lacy J. M., *I libri profetici*, Torino 1996.

Achtemeier E., *Minor prophets*, vol. 1, Peabody 1996.

Allen L. C., *The books of Joel, Obadiah, Jonah, and Micah*, Grand Rapids 1976.

Balzaretti C., *Esdra-Neemia. Nuova versione, introduzione e commento*, Milano 1999.

Balzaretti C., *Cronache. Introduzione, traduzione e commento*, Milano 2013.

Barker K. L., Kohlenberge J. R. III, *Zondervan NIV Bible commentary*, vol. 1: *Old Testament*, Grand Rapids 1994.

Beasley Y., *Joel, Obadiah, and Micah*, Jerusalem 2024.

Bianchi F., *Esdra. Neemia*, Milano 2011.

Blenkinsopp J., *Ezra-Nehemiah*, London 1988.

Block D. I., *Obadiah. The Kingship belongs to YHWH*, Grand Rapids 2013.

Buttrick G. A., *Lamentations, Ezekiel, Daniel, Hosea, Joel, Amos, Obadiah, Jonah, Micah, Nahum, Habakkuk, Zephaniah, Haggai, Zechariah, Malachi*, New York–Nashville 1956.

Caspari C. P., *Exegetisches Handbuch zu den Propheten des Alten Bundes*, Leipzig 1842.

Clines D. J. A., *Ezra, Nehemiah, Esther*, Grand Rapids 1984.

Cogan M., *I Kings: A new translation with introduction and commentary*, New Haven–London 2008.

68 Por. S. Mandelkern, *Vetersi Testamenti concordantiae*, s. 1489.

69 Liczbę minimalną osiągamy, zakładając, że Abd 1, 1 = 1 Krl 18, a Ezd 8, 9, Ne 10, 6 i Ne 12, 25 mówią o tej samej osobie. Por. G. Lisowsky, *Konkordanz zum hebräischen Alten Testament*, s. 1648.

Craigie P. C., *Twelve prophets*, vol. 1: *Hosea, Joel, Amos, Obadiah and Jonah*, Philadelphia 1984.
Craigie P. C., *Psalms 1–50*, Dallas 1984.
Deissler A., *Abdias*, w: *Les petits prophètes*, ed. A. Deissler, M. Delcor, Paris 1961, s. 239–264.
DeVries S. J., *1 Kings*, Waco 2003.
Epp-Tiessen D., *Joel, Obadiah, Micach*, Harissonburg 2022.
Eskenazi T. C., *Ezra. A new translation with introduction and commentary*, New Haven–London 2023.
Fabry H.-J., *Habakkuk/Obadja*, Freiburg–Basel–Wien 2018.
Fritz V., *1 & 2 Kings. A continental commentary*, Minneapolis 2003.
Montgomery J. A., *A critical and exegetical commentary on the Books of Kings*, ed. H. S. Gehman, Edinburgh 1951.
Gray J., *1 & 2 Kings. A commentary*, London 1977.
Harrington H. K., *The Books of Ezra and Nehemiah*, Grand Rapids 2022.
Hieronim, *Komentarz do Księgi Abdiasza*, ed. Ł. Krzyszczuk, „Vox Patrum" 60 (2013), s. 557–601.
Japhet S., *I & II Chronicles. A commentary*, Louisville 1993.
Johnstone W., *1 & 2 Chronicles*, vol. 1: *1 Chronicles 1 — 2 Chronicles 9: Israel's place among the nations*, Sheffield 1997.
Johnstone W., *1 & 2 Chronicles*, vol. 2: *2 Chronicles 10–36: Guilt and atonement*, Sheffield 1997.
Keil C. F., *Minor prophets*, Grand Rapids 1980.
Keller C.-A., *Abdias*, w: *Osée. Joël, Abdias, Jonas. Amos*, eds. J. Edmond, C.-A. Keller, S. Amsler, Genève 1992, s. 249–262.
Kennedy J. M., *Obadiah (person)*, w: *The Anchor Bible dictionary*, t. 5, eds. D. N. Frieedman, New York 1992, s. 1–2.
Ko M. H., *The Levite singers in Chronicles and their stabilizing role*, London [et al.] 2017.
Levin Y., *The Chronicles of the Kings of Judah. 2 Chronicles 10–36. A new translation and commentary*, London–New York 2017.
Levin Y., *Judges, elders, and officers in Chronicles*, w: *Transforming authority: Concepts of leadership in prophetic and chronistic literature*, eds. K. Pyschny, S. Schulz, Berlin–Boston 2021, s. 223–242.
Lisowsky G., *Konkordanz zum hebräischen Alten Testament*, Stuttgart 1958.
Longman T., Dillard R. B., *An introduction to the Old Testament*, Grand Rapids 1994.

Lundbom J. R., *Jeremiah 1–20. A new translation with introduction and commentary*, New York [et al.] 2008.
Mandelkern S., *Vetersi Testamenti concordantiae*, Jerusalem–Tel Aviv 1964.
Mettinger T. N. D., *Solomonic state officials: A study of the civil governement officials of the Israelite monarchy*, Lund 1971.
Nobile M., *1–2 Re. Nuova versione, introduzione e commento*, Milano 2010.
Pazdan M. M., *Obadiah*, w: *The Collegeville Bible commentary*, eds. D. Bergant, R. J. Karris, Collegeville 1989, s. 586–591.
Petter D., Petter T., *Ezra-Nehemiah*, Grand Rapids 2021.
Philips E. A., *Obadiah, Jonah and Micah*, London 2022.
Raabe P. R., *Obadiah*, New York [et al.] 1996.
Shulam J., *Obadiah: Prophetic redemption of the Sephardim*, https://netivyah.org/obadiah-prophetic-redemption-of-the-sephardim/ (29.08.2023).
Smith B. K., Page F. S., *Amos, Obadiah, Jonah*, Nashville 1995.
Smith G. V., *Ezra-Nehemiah*, Grand Rapids 2022.
Struppe U., *Das Bücher Obadja, Jona*, Stuttgart 1996.
Sweeney M. A., *The twelves prophets*, Collegeville 2000.
Trochon C., *Les petits prophètes*, Paris 1883.
Varšo M., *Abdiáš, Jonáš, Micheáš*, Trnava 2010.
Wehrle J., *Prophetie und Textanalyse: Die Komposition Obadja 1–21 interpretiert auf der Basis textlinguistischer und semiotischer Konzeptionen*, St. Ottilien 1987.
Wolff H. W., *Obadiah and Jonah*, Minneapolis 1986.
Zadok R., *The pre-hellenistic Israelite anthroponymy and prosopography*, Leuven 1988.
Zevit Z., *A chapter in the history of Israelite personal names*, „Bulletin of the American Schools of Oriental Research" 250 (1983) s. 1–16.